

Broedvogels van de stadsparken

Berry van der Hoorn

Inleiding

Niet alleen stedelijke gebieden, maar ook parkgebieden vormen een essentieel onderdeel van de stad. Zij liggen immers eveneens binnen de stadsgrenzen. Het parkgebied vormt een apart biotoop. Op grote delen van het parkgebied staat een recreatieve druk. Dit is vooral het geval bij stadsparken en sportparken, begraafplaatsen hebben hier minder mee te kampen.

Binnen het stedelijk gebied van Zuid-Kennemerland is een aantal van deze parken recent geïnventariseerd. Dit zijn in Haarlem de begraafplaats aan de Schoterweg, het Noordersportpark en het Schoterbos, het Engelandpark, het Reinaldapark en de Haarlemmerhout. In IJmuiden is de Westerbegraafplaats en in Heemstede het landgoed Groenendaal onderzocht. In Fitis 30(2): 65-64 wordt de gevolgde werkwijze uit de doeken gedaan.

De resultaten, die voor Zuid-Kennemerlandse parkgebieden in het algemeen gelden, worden hieronder vermeld. Waar mogelijk wordt een vergelijking met het stedelijk gebied gemaakt.

Het soortenaantal

In de parkgebieden zijn in totaal 47 soorten broedvogels vastgesteld. Dit zijn 11 soorten meer dan er in het stedelijke gebied zijn vastgesteld. Dit is voornamelijk te wijten aan het diverse karakter van de parkgebieden. In beboste delen zijn bijvoorbeeld spechten vastgesteld en in rietkragen Kleine Karakieten.

In de parkgebieden zijn acht soorten niet gevonden, die wel in het stedelijke gebied zijn vastgesteld. Dit zijn de Scholekster, Zilvermeeuw, Stadsduif, Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, Zwarte Kraai, Kneu, en vreemd genoeg, de Knobbelzwaan. Samen zorgt dit ervoor dat er in de periode 1991-'93 in totaal 55 broedvogels in het stedelijk gebied van Zuid-Kennemerland, en ook in alleen Haarlem, zijn vastgesteld.

De vogeldichtheid

In het parkgebied is een dichtheid van 80.4 territoria/10 ha gevonden. In het stedelijk gebied van Haarlem bedroeg dit 77.0 paar/10 ha. Het diverse karakter van het parkgebied biedt meer broedgelegenheid voor de vogels dan het stedelijk gebied, maar het verschil is kleiner dan verwacht. Het oppervlak grasland van delen van bijvoorbeeld het Noordersportpark en het Reinaldapark speelt hierbij zeker een rol. Aangezien hier wel geïnventariseerd is, maar er geen vogels broeden, drukt dit de dichtheden.

Verhoudingen van de soorten

In de 'top 7' van stedelijk- en parkgebied komen vier dezelfde soorten voor, namelijk Merel, Spreeuw, Koolmees en Pimpelmees. Merel en Koolmees komen in beide gebieden in vrijwel dezelfde verhoudingen voor. De Huismus, Kauw, en de Turkse Tortel hebben moeten wijken voor de Winterkoning, Houtduif en Roodborst.

Aantallen van de soorten

Voor de verschillende soorten in het parkgebied zijn aantallen gevonden welke vermeld staan in tabel 3.

In het parkgebied komt geen soort in zulke hoge dichtheden voor als de Huismus in het stedelijke gebied. In vergelijking met het parkgebied is er in het stedelijk gebied heel weinig variatie, het vormt een navenant homogeen habitat. Daardoor is het mogelijk dat een goed aangepaste soort, zoals de Huismus, het hele gebied optimaal kan bevolken en in hoge aantallen kan voorkomen. In het parkgebied met het sterk afwisselende karakter is dit niet mogelijk. Het is onmogelijk voor een soort om zich zo op verschillende biotopen te specialiseren als de Huismus dat op enkel het stedelijke gebied heeft gedaan. De soort die dit nog het best gelukt is, is de Merel. Deze soort komt zowel in de verschillende wijktypen als in grote delen van de parkgebieden in hoge aantallen voor. Op grond van morfologische eigenschappen kan zelfs van twee 'ondersoorten' gesproken worden; stad- en bosmerels. Vanwege dit feit is de Merel de beste 'allrounder' en tevens de meest voorkomende parksoort. De Huismus is de meest voorkomende stadssort. In het parkgebied wordt deze soort alleen in de directe omgeving van gebouwen gevonden.

Tabel 3. Aantal territoria van broedvogels in de verschillende parkgebieden (- = niet geteld). BS = Begraafplaats Schoterweg, NSP = Noordersportpark & Schoterbos, EP = Engelandpark, HH = Haarlemmerhout, G = Groenendaal, RP = Reinaldapark en WB = Westerbegraafplaats.

Soort	BS	NSP	EP	HH	G	RP	WB
Fuut			3				
Nijlgans					1		
Wilde Eend	1	3				2	
Fazant						1	
Boomvalk	1						
Torenvalk	1	1					
Waterhoen	1	2	1	1		2	
Meerkoet		1				1	
Holenduif	3			16	1		
Houtduif	-	-	6	50	14	4	
Turkse Tortel	3	2		2			5
Tortelduif						2	
Halsbandparkiet				2			
Koekoek		1				1	
Bosuil				2			
Ransuil						1	
Zwarte Specht					1		
Grote Bonte Sp.	1	1		5	3		
Winterkoning	-	-	9	35	19	17	6
Heggenus				4	1	10	2
Roodborst	-	-	6	38	19	5	5
Nachtegaal		1			1	4	
Merel	-	-	12	57	31	22	7
Zanglijster	2	2		13	3	2	
Bosrietzanger						2	
Kl. Karekiet						2	
Spotvogel						1	
Grasmus						5	
Tuinfluitter		2		2		8	
Zwartkop		7	1	10	4	17	
Tjiftjaf	3	5	2	12	3	10	2
Fitis		3				12	
Grauwe Vlieg.	1	2		4			
Staartmees			1		1		
Kuifmees					3		
Glanskop				3	3		
Pimpelmees	-	-	4	19	11	2	2
Koolmees	-	-	5	22	20	6	4
Boomklever	2			10	6		
Boomkruiper	4	3	2	12	10		
Vlaamse Gaai	2	1		4	5	2	1
Ekster	1	3	2	3	2	1	4
Kauw	4	7		3			3
Spreeuw	-	-	2	27	2		4
Huismsus			7		1		3
Vink	2	7		7	5		1
Groenling	7	5	1	4			

Koolmezen en Pimpelmezen komen in het parkgebied in iets hogere dichtheden voor dan in het stedelijk gebied van Haarlem. Het verschil is kleiner dan verwacht. Turkse Tortel en Spreeuw komen in het parkgebied juist in veel lagere dichtheden dan in het stedelijk gebied voor. Om precies te zijn, beide ongeveer 3.5 maal zo laag.

Verder is bij zowel Huismussen als bij Spreeuwen en Turkse Tortels opgevallen dat sommige exemplaren vanuit het stedelijk gebied vluchten naar het parkgebied maken. Dit kunnen voedselvluchten zijn.

Over een aantal parksoorten valt ook nog wel wat te zeggen. Voor de Winterkoning is in het parkgebied een dichtheid gevonden die acht maal hoger ligt dan de dichtheid in het stedelijke gebied van Haarlem. Voor de Houtduif is een ongeveer zes maal zo hoge dichtheid gevonden. De overbekende Roodborst, welke in vele achtertuinen gezien wordt, bleek in zeer lage aantallen in het stedelijk gebied voor te komen. In parkgebieden is een 38 maal zo hoge dichtheid gevonden.

Het zou interessant zijn wanneer er eens stadsinventarisaties in de winter uitgevoerd zouden worden, of zelfs het hele jaar door. Uit een Brits onderzoek is gebleken dat de aanwezigheid van stadsvogels per seizoen varieert (Thompson et al., 1993). Van Merels is bijvoorbeeld bekend dat zij in de winter vanuit bos en park naar de stad trekken (SOVON, 1987). Dit heeft waarschijnlijk te maken met het bijvoederen door de bevolking. Ook het enkele graden warmere stadsklimaat speelt mogelijk een rol. Onderzoek hiernaar zou ongetwijfeld boeiende resultaten geven.

Literatuur

- SOVON, 1987. Atlas van de Nederlandse Broedvogels. SOVON, Arnhem.
- Thompson, P.S., Greenwood, J.J.D., Greenaway, K., 1993. Birds in European gardens in the winter and spring of 1988-'89. Birdstudy 40: 120-134.

Berry van der Hoorn, G.v.Bouillonstr. 57 rd, 2033 NH Haarlem.